

INKLUZIJA I RAZNOLIKOST

U PREDŠKOLSKOM ODGOJU I OBRAZOVANJU

ALAT SAMOPROCJENE ZA STRUČNJAKE U
PREDŠKOLSKOM ODGOJU I OBRAZOVANJU

KULTURA

UVOD

U kontekstu predškolskog odgoja i obrazovanja, kultura je jedna od glavnih tema koje profesionalci trebaju razumjeti i uključiti u svakodnevnu praksu s djecom različitog kulturnog porijekla. Odnosi se na to da su profesionalci u mogućnosti da odgovore na interkulturalno okruženje za učenje prihvatanjem, poštovanjem i podrškom djece svih kultura bez osuđivanja ili unaprijed stvorenih ideja.

U nastavku možete pronaći kratku samoprocjenu koja vam pomaže da identifikujete svoje prednosti ili istaknete područja koja treba dodatno poboljšati kako biste se pozabavili kulturnom raznolikošću u okruženju za brigu o djeci.

Izrazi koji se koriste u ovom dokumentu, a koji imaju rodno značenje, bez obzira jesu li korišteni u muškom ili ženskom gramatičkom radu, obuhvataju na jednak način i muški i ženski rod.

Alat samoprocjene se preporučuje stručnjacima koji rade sa djecom od 0 do 6 godina, na primjer, u dnevnim centrima, vrtićima, osnovnim školama, socijalnim centrima.

UPUTSTVO

1. Procjenite sebe

Ocijenite **31 izjavu** na skali od 1 do 5 (1 – potpuno se ne slažem; 2 – ne slažem se; 3 – slažem se u određenoj mjeri; 4 – slažem se; 5 – potpuno se slažem), izražavajući na taj način koliko se slažete ili ne slažete sa svakom od njih. Za popunjavanje obrasca trebat će vam otprilike **10–15 minuta**.

2. Otkrijte svoj nivo kompetencija

Uz upute korak po korak, izračunajte svoje rezultate i saznajte gdje se nalazite na skali od početnika do eksperta.

3. Nastavite se razvijati

Konačno, za svaki nivo kompetencija otkrijte preporučenu literaturu i materijale spremne za korištenje, te pronađite savjete stručnjaka iz oblasti predškolskog odgoja i obrazovanja, traume i socijalne pedagogije.

Samoprocjena je potpuno anonimna i rezultat će biti vidljiv samo vama i osobi (osobama) s kojima ste voljni da je podijelite (npr. kolega, mentor, edukator). Pokušajte biti objektivni i iskreni prema sebi kako biste dobili najpouzdanije rezultate.

1.

SAMOPROCJENA

Objašnjenje terminologije

U ovom kontekstu, kultura se odnosi na skup vrijednosti, normi, običaja, vjerovanja, tradicije i prakse koje dijeli grupa ljudi u određenom periodu.

Samoprocjena: Kultura		1 Potpuno se ne slažem	2 Ne slažem se	3 Slažem se u određenoj mjeri	4 Slažem se	5 Potpu- no se slažem
♥	Prihvatam i poštujem različita kulturna porijekla (običaje, vrijednosti, tradicije) djece o kojima brinem i njihovih porodica.					
🔍	Mogu objasniti različite lične promjene koje pojedinac može doživjeti kada se susreće sa stranom kulturom (npr. prilikom preseljenja u novu zemlju).					
💬	Mogu pomoći djeci da riješe konfliktne situacije uzrokovane predrasudama i stereotipima i uvijek zadržati objektivnost.					
♥	Djelujem kao uzor za podizanje svijesti o štetnosti stereotipa, predrasuda i diskriminacije, npr. na sastancima sa roditeljima, na timskim sastancima, u komunikaciji sa prijateljima i porodicama ili na seminarima.					
🔍	Mogu objasniti i razlikovati pojmove kao što su kulturna raznolikost, migracije, stereotipi, predrasude i diskriminacija koristeći primjere.					
♥	Mogu koristiti tehnike samorefleksije kako bih postao svjestan vlastitih stereotipa, predrasuda ili diskriminacije, npr. vođenjem dnevnika, samoispitivanjem, razgovorom sa supervizorom ili savjetovanjem.					
🔍	Mogu posmatrati djecu i razgovarati s njihovim porodicama da saznam da li im jezičke barijere ili kulturološke razlike uzrokuju poteškoće u učenju ili interakciji s vršnjacima.					
💬	Kao svoju odgovornost vidim da svoj djeci, bez obzira na njihovo kulturno porijeklo, pružim jednake mogućnosti za učenje i razvoj.					
🔍	Mogu organizirati različite aktivnosti koje pomažu djeci da razmisle o tome kako doživljavaju i osjećaju druge kulture.					

Samoprocjena: Kultura		1 Potpuno se ne slažem	2 Ne slažem se	3 Slažem se u određenoj mjeri	4 Slažem se	5 Potpu- no se slažem
	Mogu koristiti kreativna rješenja (npr. igre, aktivnosti, nove nastavne metode) da zadovoljim različite stilove učenja, potrebe i kulturnu pozadinu djece u mojoj grupi.					
	Mogu objasniti koncept i važnost kulturne sigurnosti u kontekstu obrazovanja djece.					
	Otvorena sam da prihvatim različitost koja dolazi od migracija u mom obrazovnom okruženju i da prepoznam njene pozitivne implikacije.					
	Mogu podržati porodice i djecu da se integrišu na novom mjestu.					
	Mogu birati knjige, pjesme i aktivnosti koje odražavaju različite kulture djece o kojima brinem i uključiti ih u nastavni plan i program.					
	Mogu prilagoditi okruženje u kojem radim tako da uključuje različite kulture i kulturne prakse (tj. posluživanje različite hrane i proslavljanje kulturnih praznika).					
	Mogu predložiti svom supervizoru/nadređenom da organizuje događaje u školi/dječjem vrtiću (npr. pozorišne predstave, dani otvorenih vrata) koji slave kulturnu raznolikost djece i njihovih porodica.					
	Mogu nabrojati moguće posljedice kulturnih predrasuda i stereotipa na pojedince.					
	Mogu se uključiti u otvoren i poštujući dijalog kako bi učili jedni od drugih i premostili kulturne razlike.					
	Podržavam lokalne inicijative koje okupljaju različite ljude i promovišu interkulturalnu komunikaciju, npr. učešćem na kulturnim festivalima, događajima i/ili projektima zajednice.					
	Mogu objasniti ulogu profesionalca u predškolskom odgoju i obrazovanju u stvaranju kulturno sigurnog okruženja.					
	Prepoznajem kada je moje znanje ili vještine potrebno dodatno poboljšati kako bih odgovorio na kulturološke promjene na radnom mjestu.					

Samoprocjena: Kultura		1 Potpuno se ne slažem	2 Ne slažem se	3 Slažem se u	4 Slažem se	5 Potpu- no se slažem
	Nakon konsultacije sa svojim supervizorom/ nadređenim, mogu organizirati izlete za djecu u posjetu kulturnim institucijama (npr. muzeji, pozorišta, biblioteke) i događaje (npr. volonterske aktivnosti, sajmovi) u mom gradu/općini.					
	Mogu predstaviti teme vezane za kulturu kao što su različitosti, stereotipi, predrasude i diskriminacija na jeziku prilagođenom djeci (npr. korištenjem igrica, dječjih priča).					
	Mogu prepoznati vlastita ograničenja kada određene aktivnosti koje želim organizirati sa djecom iz drugih kultura prevazilaze moje znanje, vještine i resurse.					
	Mogu redovno ažurirati svoja znanja o različitim tehnikama i metodama podučavanja za rad sa djecom i porodicama iz različitih kultura.					
	Mogu prepoznati kako su ponašanje i stavovi djeteta povezani s njegovim iskustvima migracije.					
	Mogu definirati različite strategije za rješavanje problema vezanih za predrasude i stereotipe vrtićkom i školskom okruženju.					
	Mogu potaknuti djecu da slušaju jedni druge i ispričaju svoje priče o svom iskustvu migracije na različite načine, npr. kroz pripovijedanje, crtanje, pozorište, pjevanje itd.					
	Mogu da sarađujem sa stručnjacima kao što su psiholozi, socijalni radnici ili kulturolozi kako bih odgovorio na izazove i pružio odgovarajuću podršku.					
	Mogu tražiti informacije o različitim kulturama i jezicima djece s kojom radim, koristeći različite izvore (npr. internet, knjige, naučne časopise) kako bih olakšao komunikaciju i razumijevanje.					
	Mogu kritički pregledati sadržaje za učenje (npr. knjige, postere, rime, pjesme, itd.) kako bih eliminirao skrivene poruke vezane za kulturne predrasude i stereotipe.					

Bravo!

Došli ste do kraja upitnika i sada možete preći na sljedeći korak – izračun i tumačenje rezultata!

2.

INTERPRETACIJA REZULTATA

**Slijedite dolje
navedene korake da
dobijete rezultate!**

KORAK 1: IZRAČUN BODOVA

Prvo izbrojite ukupan broj bodova na sljedeći način:

- Potpuno se ne slažem = 1 bod
- Ne slažem se = 2 boda
- Slažem se u određenoj mjeri = 3 boda
- Slažem se = 4 boda
- Potpuno se slažem = 5 bodova

Maksimalan broj
bodova je

155

**UKUPAN BROJ
BODOVA**

KORAK 2: NIVO KOMPETENCIJA U TEMI KULTURA

Sada je vrijeme da provjerite nivo svojih kompetencija u temi Kultura. Na osnovu Vašeg rezultata, tabela ispod će vam reći da li ste početnik, kompetentan ili čak ekspert.

Nivo kompetencija	Bodovi
Neupućen	31 – 44
Početak	45 – 75
Kompetentan	76 – 106
Stručan	107 – 137
Ekspert	138 – 155

NIVO KOMPETENCIJA

KORAK 3: OBJAŠNENJE NIVOA KOMPETENCIJA

Šta za profesionalca u predškolskom odgoju i obrazovanju znači biti početnik ili ekspert u temi Kultura?

Pronađite svoj odgovor u sljedećoj tabeli.

Nivo kompetencija	Objašnjenje
Neupućen	Imate minimalnu svijest o kulturnoj raznolikosti među djecom ili ste možda svjesni koncepta, ali još niste imali priliku prepoznati, razumjeti ili poštovati kulturološke razlike u radu sa djecom. Ponekad možete nenamjerno tretirati djecu drugačije na osnovu njihovog kulturnog porijekla, iako pokušavate da ih tretirate jednako. Imate osnovno razumijevanje važnosti stvaranja sigurnog okruženja za djecu s različitim kulturama, ali možete se boriti s efikasnim rješavanjem kulturnih razlika. Rijetko ili nikada ne preduzimate proaktivne korake kako biste podstakli poštovanje kulturnih razlika i promovirali kulturnu raznolikost u i izvan okruženja za učenje.
Početak	Vi imate vještinu osnovnog prepoznavanja kulturne raznolikosti među djecom i ulažete napore da je poštujete, ali možda ne možete u potpunosti razumjeti njene implikacije. Pokušavate da tretirate djecu jednako, ali ponekad možete posustati zbog nesvjesnih predrasuda ili unaprijed stvorenih ideja. Možete obavljati osnovni nastavni rad, vodeći računa o kulturološkim razlikama. Nastojite stvoriti sigurno okruženje za učenje za svu djecu i njihove kulture. Pokušavate promovirati kulturnu raznolikost unutar i izvan okruženja za učenje, ali vam nedostaje dosljednost u svom pristupu.
Kompetentan	Prepoznajete i općenito poštujete kulturnu raznolikost među djecom. Ulažete svjesne napore da izbjegnute pojednostavljena uvjerenja i generalizacije i jednako tretirate svu djecu, bez obzira na njihovo kulturno porijeklo. Možete izvoditi nastavni rad koji omogućava djeci da izraze svoj kulturni identitet bez straha od osude. Možete uspostaviti sigurno okruženje za učenje za svu djecu. Ponekad preduzimate proaktivne korake da promovišete kulturnu raznolikost u i izvan okruženja za učenje, ali možda nećete uvijek biti dosljedni ili sveobuhvatni u svom pristupu.
Stručan	Pokazujete snažno razumijevanje i poštovanje kulturne raznolikosti među djecom. Vi vješto izbjegavate unaprijed stvorene ideje i možete efikasno izvoditi nastavni rad koji slavi kulturni identitet i jedinstvenost svakog djeteta. Dosljedno jednako tretirate svu djecu, cijeneći njihovo jedinstveno porijeklo i osiguravajući jednaka prava na angažman, učenje i rast. Vi proaktivno stvarate emocionalno, fizički i socijalno sigurno okruženje za svu djecu. Promovišete kulturnu raznolikost u okruženju za učenje i izvan njega.
Ekspert	Pokazujete izuzetno prepoznavanje, razumijevanje i poštovanje kulturne raznolikosti među djecom i njenog utjecaja na razvoj djeteta. Bez napora izbjegavate bilo koji oblik kulturološke pristranosti i možete prilagoditi svoj pristup podučavanju kako biste u potpunosti podržali kulturni identitet i jedinstvenost svakog djeteta. Vi stvarate uzorno sigurno i inkluzivno okruženje koje slavi raznolikost. Vođeni konceptom interkulturalnosti, inovativno promovišete kulturnu raznolikost, utičući na prakse izvan njihovog neposrednog okruženja za učenje i služeći kao model drugim profesionalcima u ovoj oblasti.

KORAK 4: NIVO KOMPETENCIJA U ČETIRI OBLASTI

Vratite se na izjave i potražite simbole pored njih (♥ 🎲 💬 🔍).

Sada zbrojite bodove za tvrdnje sa istim simbolom kako biste provjerili nivo svojih kompetencija u različitim oblastima: lične kompetencije (♥), kompetencije vezane za aktivnost i donošenje odluka (🎲), društveno-komunikacijske kompetencije (💬), i metodološke i profesionalne kompetencije (🔍).

Nivo kompetencija	♥	🎲	💬	🔍
Neupućen	7 – 10	5 – 7	7 – 10	12 – 17
Početak	11 – 17	8 – 12	11 – 17	18 – 29
Kompetentan	18 – 24	13 – 17	18 – 24	30 – 41
Stručan	25 – 31	18 – 22	25 – 31	42 – 53
Ekspert	32 – 35	23 – 25	32 – 35	54 – 60

TVOJ REZULTAT:

Oblast kompetencija	Objašnjenje
	Lične kompetencije se odnose na sposobnost samorefleksije, kritičnosti i djelovanja na osnovu vlastitih vrijednosti, stavova i ideala. To uključuje samosvijest, etička razmatranja i kapacitet za lični rast. U kontekstu predškolskog odgoja i obrazovanja, odnosi se na pokazivanje poštovanja i prihvatanja prema različitim kulturnim sredinama; vođenje primjerom kroz promociju interkulturalnog obrazovanja i propitivanjem vlastitih stereotipa i predrasuda; pokazivanje spremnosti za samorefleksiju, promjenu i učenje kako odgovoriti na dinamične promjene u radnom i društvenom okruženju, itd.
	Kompetencije vezane za aktivnosti i donošenje odluka su sposobnost efikasnog obavljanja specifičnih poslova uz korištenje specijalizovanih znanja i vještina. Uključuje stručnost u određenoj oblasti i sposobnost praktične primjene teorijskog znanja. Na primjer, stručnjak koji radi sa djecom koristi različite metode i organizira različite aktivnosti kako bi integrirao različite kulturne pozadine, promovirao kulturnu razmjenu među djecom, porodicama i zajednicom škole/vrtića, itd.
	Društveno-komunikacijske kompetencije obuhvataju sposobnost efikasne interakcije sa drugima, jasne komunikacije i kreativne saradnje. Uključuje vještine poput timskog rada, empatije i rješavanja sukoba. Za stručnjaka koji radi sa djecom to znači imati sposobnost razumijevanja i pružanja podrške djeci i porodicama s različitim kulturnim pozadinama, sarađivati sa stručnjacima u oblastima izvan vlastitih mogućnosti, podržavati djecu u konfliktnim situacijama i bez osuđivanja slušati djecu i razumjeti izazove s kojima se suočavaju u interkulturalnom okruženju.
	Metodološke i profesionalne kompetencije uključuju sposobnost primjene metodoloških i tehničkih znanja za rješavanje složenih problema. Uključuje analitičko razmišljanje, organizacijske vještine i upravljanje projektima. Odnosi se na posjedovanje solidnog opšteg i stručnog znanja vezanog za kulturnu raznolikost i interkulturalno obrazovanje djece, uvođenje koncepata vezanih za kulturu na jeziku prilagođenom deci, kritički pristup nastavnim materijalima, korištenje znanja za prepoznavanje izazova, prepreka ili potreba dece sa različitim kulturnim porjeklom, itd.

KORAK 5: KREIRANJE DIJAGRAMA

Slijedite dole navedene korake kako biste kreirali vlastiti dijagram koji ilustruje profil Vaših kompetencija u temi Kultura.

Odaberite jednu od 4 oblasti
Vratite se na Korak 4 i provjerite nivo svoje kompetencije u odabranoj oblasti (Neupućen – Stručnjak)
Pronađite broj na dijagramu koji odgovara Vašem nivou kompetencije na sljedeći način:
Neupućen = 1; Početnik = 2; Kompetentan = 3;
Stručan = 4; Ekspert = 5
Na grafikonu označite nivo svoje kompetencije (pogledajte primjer)
Ponovite korake za svaku oblast.
Povežite tačke.

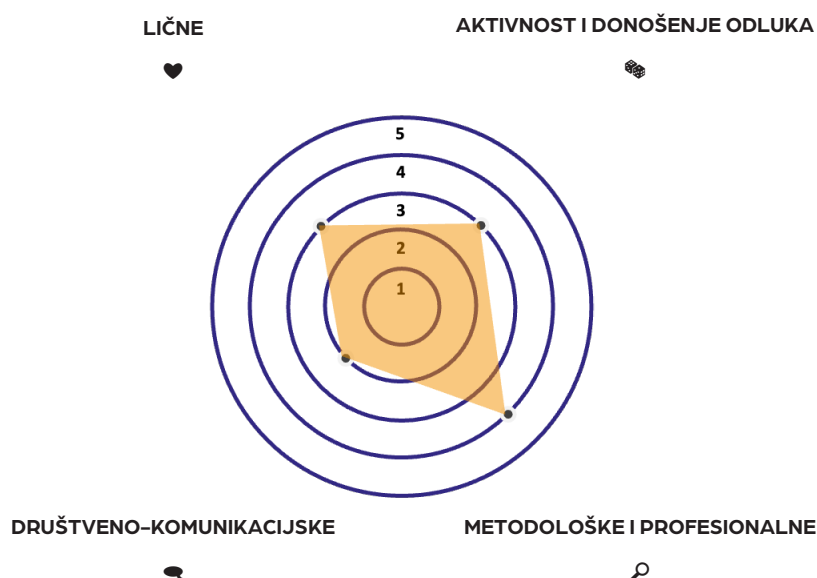
PRIMJER

♥ = 3

🎲 = 2

💬 = 2

🔍 = 4

Indikator	Nivo kompetencija
1	Neupućen
2	Početnik
3	Kompetentan
4	Stručan
5	Ekspert

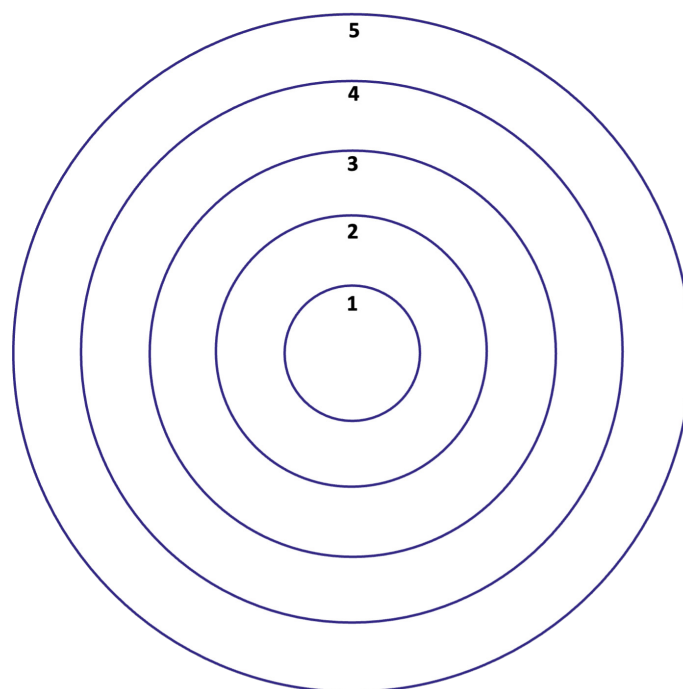
Kreirajte svoj dijagram!

LIČNE

AKTIVNOST I DONOŠENJE

ODLUKA

DRUŠTVENO –
KOMUNIKACIJSKE

METODOLOŠKE I
PROFESIONALNE

TVOJ REZULTAT:

Indikator	Nivo kompetencija
1	Neupućen
2	Početnik
3	Kompetentan
4	Stručan
5	Ekspert

3.

PREPORUKE ZA UNAPREĐENJE KOMPETENCIJA

S Vašim profilom kompetencija u ruci, možda ćete biti zainteresirani za poboljšanje određenih oblasti Vaših kompetencija. Za različite nivoe kompetencija možete pronaći:

Knjige/priručnici/članci

Različiti materijali sa teorijskim informacijama, npr. knjige i članci sa teorijskim uvidima ili naučnim otkrićima; smjernice na temu traume; dokumenti o politikama; itd.

Materijali spremni za upotrebu

Različite vrste materijala koje možete direktno implementirati u praksi, npr. radni listovi, digitalni alati, video zapisi, itd.

Savjeti i trikovi

Prijedlozi i savjeti stručnjaka iz trauma-informisane prakse, predškolskog odgoja i obrazovanja, te socijalnog rada o tome kako možete unaprijediti svoje kompetencije.

NEUPUĆEN

Knjige/priručnici/članci

- Drexel University School of Education (n.d.) *The Importance of Diversity & Multicultural Awareness in Education*. Dostupno na: <https://drexel.edu/soe/resources/student-teaching/advice/importance-of-cultural-diversity-in-classroom/> (Pristupljeno: 23. juli 2025)
U ovom članku pronaći ćete informacije o vrstima kulturne raznolikosti u učionici i načinima na koje možete promovirati raznolikost i multikulturalizam.
- Javier García Castaño, F., Rubio Gómez, M. & Bouachra, Q. (2015) 'Immigrant Students at School in Spain: Constructing a Subject of Study', *Two Homelands*, 41(41), pp. 35–46. Dostupno na: https://www.researchgate.net/publication/272621757_Immigrant_Students_at_School_in_Spain_Constructing_a_Subject_of_Study (Pristupljeno: 23. juli 2025.)
- Worthy, L.D., Lavigne, T. and Romero, F. (2020) *Stereotypes, prejudice and discrimination*. Dostupno na: <https://open.maricopa.edu/culturepsychology/chapter/stereotypes-prejudice-and-discrimination/> (Pristupljeno: 4. novembar 2024).
Ovaj članak objašnjava pojmove kao što su stereotipi, predrasute i diskriminacija koristeći primjere.
- Šimić, M. (2020) *Interkulturalizam u očima odgajatelja i učitelja: izazovi odgojno-obrazovne prakse*. Magistarski rad. Univerzitet u Sarajevu, Filozofski fakultet. Dostupno na: https://www.ff.unsa.ba/files/zavDipl/19_20/ped/Monika-Simic.pdf (Pristupljeno 23. juli 2025.)
Ovaj magistarski rad istražuje percepcije i izazove s kojima se profesionalci u predškolskom i osnovnoškolskom odgoju susreću kada se radi o primjeni interkulturalnih principa u praksi. Analiza je temeljena na empiričkom istraživanju među odgajateljima i učiteljima, gdje autorica prikazuje ključne kompetencije potrebne za inkluzivni rad s djecom iz različitih kulturnih sredina.
- Kerla, A. (2020) *Dječiji vrtić kao mjesto učenja i življenja dječijih prava*. Magistarski rad. Univerzitet u Sarajevu, Filozofski fakultet. Dostupno na: https://www.ff.unsa.ba/files/zavDipl/19_20/ped/Azra-Kerla.pdf (Pristupljeno: 23. juli 2025.)
Magistarski rad koji analizira kako vrtići mogu služiti kao izvrstan okvir za promicanje dječijih prava kroz konkretne odgojno-obrazovne aktivnosti, uključujući kulturne i vjerske prakse. Posebno naglašava važnost poštivanja različitosti i inkluzije kroz strukturu pedagoških programa u predškolskim ustanovama.
- GOOD Inicijativa (n.d.) *Interkulturalna škola – Šta je to?* Dostupno na: <https://www.youtube.com/watch?v=VH2p-MTIDtnM> (Pristupljeno: 23. juli 2025.)
Ovaj edukativni video pruža osnovne informacije o konceptu interkulturalne škole, naglašavajući važnost razumijevanja i poštovanja kulturnih razlika u obrazovnom okruženju.

Materijali spremni za upotrebu

- Axner, M. (n.d.) *Section 1. Understanding Culture and Diversity in Building Communities*. Dostupno na: <https://ctb.ku.edu/en/table-of-contents/culture/cultural-competence/culture-and-diversity/main> (Pristupljeno 23. juli 2025.)
Ovaj članak pruža jasno objašnjenje pojma kulture i značaja razumijevanja različitosti za izgradnju snažnih i inkluzivnih zajednica.
- ISOTIS (2019) *Looking at the world with other glasses: how to understand cultural misunderstanding*. May 16, 2019. Available at: <https://www.youtube.com/watch?v=WtZityEril0>
- FSAE (n.d.) *Quiz: Understanding Unconscious Bias*. Dostupno na: <https://fsae.memberclicks.net/assets/DEI/Quiz-Unconscious%20Bias.pdf> (Pristupljeno: 26. oktobar 2024.).
Interaktivni kviz pomaže pojedincima da prepoznaju vlastite nesvjesne pristranosti i promovišu samosvijest o stereotipima i predrasudama, što ga čini vrijednim alatom za odgajatelje koji žele razviti inkluzivno obrazovno okruženje.
- Teachings in Education (2022) *Teaching Culturally Diverse Students*. Dostupno na: <https://www.youtube.com/watch?v=UFyCpEpiKY>
U ovom videu ćete pronaći savjete i preporuke o tome kako izgraditi siguran i pozitivan multikulturalni razred ili zajednicu.
- UNICEF BiH (2021) *Priručnik za uključivanje djece izbjeglica, tražitelja azila i migranata u odgojno-obrazovni proces*. Sarajevo: UNICEF BiH. Dostupno na: <https://www.unicef.org/bih/media/6201/file/Prirucnik%20-%20Bosanski%20.pdf> (Pristupljeno: 23. juli 2025.)
Ovaj priručnik nudi smjernice, strategije i gotove primjere aktivnosti za predškolske i školske ustanove u BiH, s ciljem uspješne integracije djece izbjeglica, tražitelja azila i migranata. Fokusira se na stvaranje inkluzivnog okruženja, poštovanje kulturnih i jezičnih razlika te podršku njihovim specifičnim potrebama i pravima.

- UNICEF BiH (2021) Priručnik za sve one koji žele širiti mir i graditi društvo suradnje, poštovanja i tolerancije. Sarajevo: UNICEF BiH. Dostupno na: <https://www.unicef.org/bih/media/1371/file/Bosanski%20jezik%20-%20Prirucnik%20za%20sve%20one%20koji%20%20C5%BEele%20%20C5%A1iriti%20mir%20i%20graditi%20dru%C5%A1tvo%20suradnje,%20poštovanja%20i%20tolerancije.pdf> (Pristupljeno: 23. juli 2025.)
Ovaj priručnik sadrži raznovrsne aktivnosti, igre i radne listove posebno osmišljene za poticanje mira, poštivanja različitosti i socijalnog uključivanja djece u vrtićkoj i školskoj dobi. Praktične su naravi i pogodne za implementaciju od strane obrazovnih profesionalaca na svim nivoima kompetencije – od početnika do eksperata.

Savjeti i trikovi

- ✓ Razmislite o vlastitom kulturnom porijeklu i predrasudama. Razmislite kako bi to moglo utjecati na vašu interakciju sa učenicima iz različitih kultura. Na primjer, pokušajte voditi reflektirajući dnevnik. Obratite pažnju na svoje misli ili riječi koje koristite u svakodnevnim interakcijama s djecom. Zapišite šta primjećujete i procenite da li je vaše ponašanje vođeno određenim stereotipima. Podijelite svoje misli i brige sa najbližim prijateljima ili kolegama kao prvi korak ka njihovom prevazilaženju.
- ✓ Učenje o kulturnom porijeklu djece o kojoj brinete je važno. Jednostavni razgovori s roditeljima i djecom mogu dati vrijedne uvide. Razmislite o vođenju „kulturne tabele“ s ključnim informacijama o porijeklu svakog djeteta. Podijelite uvide sa kolegama kako biste bili sigurni da su svi svjesni kulturnih nijansi.
- ✓ Pripremite kartu svijeta i pomozite svoj djeci da zakače oznaku s imenom na zemlju porijekla. Također ih možete potaknuti da ispričaju nešto o svojoj zemlji. Na kraju možete zamoliti djecu da kažu koje su nove stvari naučili o novim zemljama ili šta im se najviše svidjelo.
- ✓ Upoznajte se sa konceptom kulturne sigurnosti. Čitajte članke, gledajte video zapise i pohađajte radiionice na tu temu.

POČETNIK

Knjige/priručnici/članci

- Anti-Defamation League (2024) ADL Education: Anti-Bias Learning Framework. Dostupno na: <https://www.adl.org/resources/tools-and-strategies/adl-education-anti-bias-learning-framework> (Pristupljeno: 26. mart 2025.)
- European Commission: Directorate-General for Education, Youth, Sport and Culture (2016) Cultural awareness and expression handbook: open method of coordination (OMC) working group of EU Member States' experts on 'cultural awareness and expression'. Publications Office of the European Union. Dostupno na: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/6066c082-e68a-11e5-8a50-01aa75ed71a1> (Pristupljeno: 6. decembar 2024.)
- Networkx Training Academy (2023) Promoting Diversity Equity and Inclusion in Early Childhood Education. Dostupno na: <https://www.youtube.com/watch?v=i0cBQYXUnYM>. Ovaj video objašnjava načine na koje škola i učitelji mogu osigurati sigurno i prijateljsko školsko okruženje. Ovaj video objašnjava načine na koje škole i nastavnici mogu pružiti sigurno i prijateljsko školsko okruženje u multikulturnom društvu.
- Peace Education Hub, Sarajevo (2021) Interkulturni odgoj i obrazovanje – Emina Dedić Bukvić. Dostupno na: <https://www.youtube.com/watch?v=hUZ2VLdk1k> (Pristupljeno: 23. juli 2025.) U ovom videozapisu, se istražuju ključni aspekti interkulturnog odgoja i obrazovanja, naglašava važnost razumijevanja i poštovanja kulturnih razlika u obrazovnom kontekstu, te pružaju smjernice za implementaciju interkulturnih pristupa u nastavi.

Materijali spremni za upotrebu

- Dari, L. (2023) Diversity and Equity in Education: Fostering Inclusive Learning Environments. Dostupno na: <https://www.teacheracademy.eu/blog/inclusive-learning/> (Pristupljeno: 23. juli 2025.) U ovom članku ćete pronaći informacije o različitostima u obrazovanju i načinu na koji možemo slaviti razlike, ali i unaprijediti obrazovnu izvrsnost.
- Intercultural Learning for Pupils and Teachers (n.d.) Intercultural learning Classroom activities. Dostupno na: <https://intercultural-learning.eu/wp-content/uploads/2018/11/ICL@School-Toolbox-final-1.pdf> (Pristupljeno 23. juli 2025.) Ovaj izvještaj sadrži odabrane učioničke aktivnosti koje imaju za cilj podržati direktore škola, nastavnike i odgajatelje u uključivanju interkulturnog učenja u svaku aktivnost koja se provodi u školi.

- *Teachings in Education* (2022) *Teaching Culturally Diverse Students*. Dostupno na: <https://www.youtube.com/watch?v=UFyCpEpiKY> (Pristupljeno 23. juli 2025.) U ovom videu ćete pronaći savjete i prijedloge kako izgraditi sigurno i pozitivno multikulturno okruženje u učionici.
- *Winter bloomers* (2021) *WHAT IS STEREOTYPE? – Intro for young children*. Dostupno na: <https://www.youtube.com/watch?v=l1N81MB3EWs> (Pristupljeno: 26. oktobar 2024.). Ovaj edukativni video objašnjava pojam stereotipa, ilustrirajući kako oni mogu dovesti do nepravdanih pretpostavki o pojedincima na temelju njihovih pozadina. Potiče djecu da kritički razmišljaju o vlastitim stavovima i promoviše razumijevanje različitosti.
- UNICEF BiH (2021) *Priručnik za uključivanje djece izbjeglica, tražitelja azila i migranata u odgojno-obrazovni proces*. Sarajevo: UNICEF BiH. Dostupno na: <https://www.unicef.org/bih/media/6201/file/Prirucnik%20-%20Bosanski%20.pdf> (Pristupljeno: 23. juli 2025.) Ovaj priručnik nudi smjernice, strategije i gotove primjere aktivnosti za predškolske i školske ustanove u BiH, s ciljem uspješne integracije djece izbjeglica, tražitelja azila i migranata. Fokusira se na stvaranje inkluzivnog okruženja, poštovanje kulturnih i jezičnih razlika te podršku njihovim specifičnim potrebama i pravima.
- UNICEF BiH (2021) *Priručnik za sve one koji žele širiti mir i graditi društvo suradnje, poštovanja i tolerancije*. Sarajevo: UNICEF BiH. Dostupno na: <https://www.unicef.org/bih/media/1371/file/Bosanski%20jezik%20-%20Priru%C4%8Dnik%20za%20sve%20one%20koji%20%C5%BEle%20%C5%A1iriti%20mir%20i%20graditi%20dru%C5%A1tvo%20suradnje,%20poštovanja%20i%20tolerancije.pdf> (Pristupljeno: 23. juli 2025.) Ovaj priručnik sadrži raznovrsne aktivnosti, igre i radne listove posebno osmišljene za poticanje mira, poštovanja različitosti i socijalnog uključivanja djece u vrtićkoj i školskoj dobi. Praktične su naravi i pogodne za implementaciju od strane obrazovnih profesionalaca na svim nivoima kompetencije – od početnika do eksperata.

Savjeti i trikovi

- ✓ Organizujte Dan kultura i jezika i zamolite roditelje da pripreme jela ili nošnje specifične za zemlju iz koje dolaze. Tokom manifestacije svaka porodica može pričati o lokalnim jelima i nošnjama. Na ovaj način učenici uče o kulturi različitih zemalja i uče se poštovanju i toleranciji. Ovakav događaj također promoviše integraciju u školsko okruženje.
- ✓ Stvorite okruženje u učionici koje je gostoljubivo i inkluzivno za sve učenike. Prikažite različite slike i resurse i uključite različite kulturne perspektive u svoje lekcije.
- ✓ Ohrabrite djecu da od kuće donesu nešto što predstavlja njihovu kulturnu pozadinu (npr. hranu, tradicionalnu odjeću) i prezentiraju to svojim vršnjacima. Ova aktivnost podstiče međusobno razumijevanje i poštovanje različitosti. Možete aktivnost organizirati sedmično, osiguravajući da svako dijete ima priliku podijeliti.

KOMPETENTAN

Knjige/priručnici/članci

- Allen, R., Shapland, D. L., Neitzel, J., & Iruka, I. U. (2021) *Creating anti-racist early childhood spaces*. YC Young Children.
- Banks, J.A. (2008) 'Diversity, Group Identity, and Citizenship Education in a Global Age', *Educational Researcher*, 37 (3), pp. 129–139. Autor ovog članka dovodi u pitanje liberalne, asimilacijske koncepcije građanstva i građanskog obrazovanja. Tvrdi da građansko obrazovanje treba reformisati tako da odražava kulturne i jezičke posebnosti učenika iz različitih grupa, te zastupa ideju da prava grupnih zajednica mogu pomoći pojedincima da ostvare strukturalnu jednakost.
- Derman-Sparks, L. and Edwards, J. O. (2010) *Anti-Bias Education for Young Children and Ourselves*. Washington, D.C.: National Association for the Education of Young Children. Dostupno na: <https://www.antibiasleadersece.com/wp-content/uploads/2015/01/what-is-ABE-derman-sparks.pdf> (Pristupljeno: 26. mart 2025.). Ovaj resurs pruža smjernice odgajateljima kako pomoći maloj djeci da razumiju raznolikost i prihvate razlike, nudeći praktične strategije za suzbijanje predrasuda i promicanje inkluzivnosti od najranije dobi.
- Bartulović, M., Kušević, B. (2016) *Što je interkulturno obrazovanje? Priručnik za nastavnike i druge znatiželjnike*. Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu Dostupno na: <https://repozitorij.ffzg.unizg.hr/islandora/object/ffzg:5500> (Pristupljeno: 24. juli 2025.) Ovaj priručnik nudi jasan uvod u interkulturno obrazovanje, s nizom praktičnih aktivnosti, pitanja za refleksiju i konkretnih savjeta za suzbijanje predrasuda u učionici. Usmjeren je na razvijanje interkulturalnih kompetencija kod nastavnika i odgajatelja kroz razumijevanje vlastitih stavova i poticanje empatije kod učenika.

- Agencija za odgoj i obrazovanje (2011) *Bijela knjiga o međukulturnom dijalogu: „Živimo zajedno jednaki u dostojanstvu“*. Zagreb: AZOO. Dostupno na: <https://www.azoo.hr/app/uploads/uvezeno/datoteke/medjujulturni-dijalog-web-1536911268.pdf> (Pristupljeno: 24. juli 2025.)
Ovaj dokument, zasnovan na prevedenom referentnom okviru Vijeća Europe, predstavlja temeljne ideje i smjernice za promicanje međukulturnog dijaloga. Objašnjava ključne pojmove poput kulturnog pluralizma, tolerancije i jednakosti ljudskog dostojanstva, te nudi preporuke za obrazovne politike, javne institucije i lokalne zajednice u cilju izgradnje inkluzivnog društva.

Materijali spremni za upotrebu

- Batool, F., Musamod, H., & Taibi, H. (n.d.) *Living in Multicultural Schools: Handbook for Teachers*. Dostupno na: https://www.micreate.eu/wp-content/img/English%20manual%20for%20teachers_june%2014_2022%20OFFICIAL.pdf (Pristupljeno: 23. juli 2025.)
- Natick Children's House (n.d.) *Embracing Diversity: The Importance of Cultural Diversity in the Classroom* (2024). Dostupno na: <https://www.natickchildrenshouse.com/blog/embracing-diversity-the-importance-of-cultural-diversity-in-the-classroom.html> (Pristupljeno: 23. juli 2025.)
Na ovom blogu ćete pronaći informacije o prednostima koje pružaju raznolika obrazovna okruženja.
- Sweeney, J. (2023) *The Importance of Cultural Diversity in Classrooms*. Dostupno na: <https://owis.org/sg/blog/the-importance-of-cultural-diversity-in-classrooms/> (Pristupljeno: 23. juli 2025.)
Ovaj članak ukazuje na prednosti koje možemo postići stvaranjem multikulturnog školskog društva.
- Young, C. (2021) *Baby, You're a Young Gifted Black: A Mirror Book*. London: Pavilion Books. <https://www.amazon.de/Baby-Young-Gifted-Black-Mirror/dp/0711261415> (Pristupljeno: 26. oktobar 2024.).
Ova knjiga pruža pozitivne prikaze Afroameričkog kulturnog identiteta, izazivajući stereotipe i promovirajući samoprihvatanje među mladim čitateljima.
- UNICEF BiH (2021) *Priručnik za uključivanje djece izbjeglica, tražitelja azila i migranata u odgojno-obrazovni proces*. Sarajevo: UNICEF BiH. Dostupno na: <https://www.unicef.org/bih/media/6201/file/Prirucnik%20-%20Bosanski%20.pdf> (Pristupljeno: 23. juli 2025.)
Ovaj priručnik nudi smjernice, strategije i gotove primjere aktivnosti za predškolske i školske ustanove u BiH, s ciljem uspješne integracije djece izbjeglica, tražitelja azila i migranata. Fokusira se na stvaranje inkluzivnog okruženja, poštovanje kulturnih i jezičnih razlika te podršku njihovim specifičnim potrebama i pravima.
- UNICEF BiH (2021) *Priručnik za sve one koji žele širiti mir i graditi društvo suradnje, poštovanja i tolerancije*. Sarajevo: UNICEF BiH. Dostupno na: <https://www.unicef.org/bih/media/1371/file/Bosanski%20jezik%20-%20Priru%C4%8Dnik%20za%20sve%20one%20koji%20%C5%BEle%20%C5%A1iriti%20mir%20i%20graditi%20dru%C5%A1tvo%20suradnje,%20poštovanja%20i%20tolerancije.pdf> (Pristupljeno: 23. juli 2025.)
Ovaj priručnik sadrži raznovrsne aktivnosti, igre i radne listove posebno osmišljene za poticanje mira, poštovanja različitosti i socijalnog uključivanja djece u vrtićkoj i školskoj dobi. Praktične su naravi i pogodne za implementaciju od strane obrazovnih profesionalaca na svim nivoima kompetencije – od početnika do eksperata.

Savjeti i trikovi

- ✓ U planu integracijskih aktivnosti vrijedi organizirati igre za učenike u okviru „lokalnih, kulturnih igara“. Roditelji se mogu pozvati da vode igru karakterističnu za zemlju porijekla (na primjer: španska igra – El juego del pañuelo). Takve vježbe mogu promovirati međukulturnu integraciju.
- ✓ Koristite nastavne strategije koje su osjetljive na kulturnu raznolikost učenika. To znači prilagođavanje nastavnih metoda tako da svi učenici osjećaju da su njihova kultura, jezik i iskustva priznati i poštovani.
- ✓ Vodite računa o svom jeziku i stilu komunikacije. Izbjegavajte korištenje slenga ili idioma koje učenici možda ne razumiju.
- ✓ Postavite “Dan kulturne baštine” gdje se svako dijete podstiče da podijeli priče, fotografije ili predmete iz kulture svoje porodice. Ovaj događaj može pomoći djeci da uče jedni od drugih na poštujući i slavljenički način. Angažirajte roditelje i staratelje tako što ćete ih pozvati da učestvuju i podijele svoje priče.

STRUČAN

Knjige/priručnici/članci

- Lehmann, B. (2007) *Anti-Bias Approaches in the Early Years*. London: Redleaf Press. Dostupno na: <https://www.lehmanns.de/shop/sozialwissenschaften/2834747-9781899120840-anti-bias-approaches-in-the-early-years> (Pristupljeno: 26. oktobar 2024.)
Ovaj priručnik nudi informacije i praktične aktivnosti za one koji žele suzbiti diskriminaciju i omogućiti djeci da razmišljaju i promišljaju o svojim iskustvima razlika vezanih za etničku pripadnost, invaliditet i rod.
- Manzoni, C., & Rolfe, H. (2019) *HOW SCHOOLS ARE INTEGRATING NEW MIGRANT PUPILS AND THEIR FAMILIES*. National Institute of Economic and Social Research. Dostupno na: <https://niesr.ac.uk/wp-content/uploads/2021/10/MigrantChildrenIntegrationFinalReport-4.pdf?ver=hv65XB1gs72hLtaFM3i9> (Pristupljeno: 24. juli 2025.)
- Rogahang, S.S.N., Paramansyah, A., Rachmawati, B., Iqbal, M. & Judijanto, L. (2023) 'Inclusive Education Practices: Fostering Diversity and Equity in the Classroom', *Global International Journal of Innovative Research*, 1(3), pp. 260–266. Dostupno na: https://www.researchgate.net/publication/377345021_Inclusive_Education_Practices_Fostering_Diversity_and_Equity_in_the_Classroom (Pristupljeno: 24. juli 2025.)
Ovaj članak istražuje prakse inkluzivnog obrazovanja, s fokusom na podršku raznolikosti i jednakosti u učionici.
- Petrović, D. S. (2021) *Širenje kulture različitosti i ljudskih prava u školi*, prezentacija (vebinar), Slideshare. Dostupno na: <https://www.slideshare.net/slideshow/irenje-kulture-razliitosti/264705753> [Pristupljeno: 23. juli 2025]. Detaljna prezentacija koja obrađuje modele interkulturalnih kompetencija i preporuke UNESCO-a i EU vezane za interkulturalno obrazovanje. Namijenjena je razvijenim edukatorima koji žele razumjeti teorijske okvire i sistemske pristupe u promicanju kulture različitosti u školstvu.
- Bartulović, M., Kušević, B. (2016) *Što je interkulturalno obrazovanje?* Priručnik za nastavnike i druge znatiželjnike. Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu. Dostupno na: <https://repozitorij.ffzg.unizg.hr/islandora/object/ffzg:5500> (Pristupljeno: 24. juli 2025.) Ovaj priručnik nudi jasan uvod u interkulturalno obrazovanje, s nizom praktičnih aktivnosti, pitanja za refleksiju i konkretnih savjeta za suzbijanje predrasuda u učionici. Usmjeren je na razvijanje interkulturalnih kompetencija kod nastavnika i odgajatelja kroz razumijevanje vlastitih stavova i poticanje empatije kod učenika.
- Agencija za odgoj i obrazovanje (2011) *Bijela knjiga o međukulturalnom dijalogu: „Živimo zajedno jednaki u dostojanstvu“*. Zagreb: AZOO. Dostupno na: <https://www.azoo.hr/app/uploads/uvezeno/datoteke/medjukulturni-dijalog-web-1536911268.pdf> (Pristupljeno: 24. juli 2025.) Ovaj dokument, zasnovan na prevedenom referentnom okviru Vijeća Europe, predstavlja temeljne ideje i smjernice za promicanje međukulturalnog dijaloga. Objašnjava ključne pojmove poput kulturalnog pluralizma, tolerancije i jednakosti ljudskog dostojanstva, te nudi preporuke za obrazovne politike, javne institucije i lokalne zajednice u cilju izgradnje inkluzivnog društva.

Materijali spremni za upotrebu

- *Bino and Fino (2017) Bino & Fino Compilation – Fun, Educational Cartoon About Africa*. Dostupno na: <https://www.youtube.com/watch?reload=9&app=desktop&v=Bc2SJmV3fk&t=18s> (Pristupljeno: 26. mart 2025.).
Ova animirana serija prati Bina i Fina, dvoje nigerijske djece, dok istražuju teme kulturalne raznolikosti, naslijeđa i prihvatanja. Kroz njihove avanture mladi gledatelji uče da razumiju i cijene različite kulture, istovremeno se suočavajući sa stereotipima i predrasudama.
- Continental (2023) *11 Ways to Celebrate Cultural Diversity in the Classroom*. Dostupno na: https://www.continentalpress.com/blog/cultural-diversity-in-the-classroom/?srsltid=AfmBOook5qHEM3t6OBXNP0hos_Mjvs_t6Wm-JumQolnuONbOKcoHqekfJ
Ovaj resurs pruža praktične savjete o tome kako organizovati i voditi multikulturalni razred te kako iskoristiti prednosti multikulturalnog iskustva.
- Dynamics International School (2023) *Celebrating Differences: The Importance of Promoting Cultural Diversity and Inclusion in Education*. Dostupno na: <https://dynamics.edu.sg/celebrating-differences-the-importance-of-promoting-cultural-diversity-and-inclusion-in-education/> (Pristupljeno 24. juli 2025.)
Ovaj članak objašnjava zašto je važno promovirati kulturalnu raznolikost i inkluziju u školskoj zajednici.
- *Summary of activities – Manual for Human Rights Education with Young people* – www.coe.int. (2014) *Manual for Human Rights Education with Young People*. Dostupno na: <https://www.coe.int/en/web/compass/list-of-activities> (Pristupljeno 24. juli 2025.)

Ovaj priručnik za obrazovanje mladih o ljudskim pravima nudi programe i aktivnosti usmjerene na promociju jednakosti i ljudskog dostojanstva u vezi s ljudskim pravima.

- UNICEF BiH (2021) Priručnik za uključivanje djece izbjeglica, tražitelja azila i migranata u odgojno-obrazovni proces. Sarajevo: UNICEF BiH. Dostupno na: <https://www.unicef.org/bih/media/6201/file/Prirucnik%20-%20Bosanski%20.pdf> (Pristupljeno: 23. juli 2025.)
Ovaj priručnik nudi smjernice, strategije i gotove primjere aktivnosti za predškolske i školske ustanove u BiH, s ciljem uspješne integracije djece izbjeglica, tražitelja azila i migranata. Fokusira se na stvaranje inkluzivnog okruženja, poštovanje kulturnih i jezičnih razlika te podršku njihovim specifičnim potrebama i pravima.
- UNICEF BiH (2021) Priručnik za sve one koji žele širiti mir i graditi društvo suradnje, poštovanja i tolerancije. Sarajevo: UNICEF BiH. Dostupno na: <https://www.unicef.org/bih/media/1371/file/Bosanski%20jezik%20-%20Priru%C4%8Dnik%20za%20sve%20one%20koji%20%C5%BEele%20%C5%A1iriti%20mir%20i%20graditi%20dru%C5%A1tvo%20suradnje,%20poštovanja%20i%20tolerancije.pdf> (Pristupljeno: 23. juli 2025.)
Ovaj priručnik sadrži raznovrsne aktivnosti, igre i radne listove posebno osmišljene za poticanje mira, poštovanja različitosti i socijalnog uključivanja djece u vrtićkoj i školskoj dobi. Praktične su naravi i pogodne za implementaciju od strane obrazovnih profesionalaca na svim nivoima kompetencije – od početnika do eksperata.

Savjeti i trikovi

- ✓ Stvoriti prilike za učenike da podijele svoje kulturne perspektive. To može biti kroz diskusije u razredu, prezentacije ili projekte.
- ✓ Budite otvoreni za učenje od svojih učenika i njihovih porodica. Oni su stručnjaci za svoju kulturu.
- ✓ Kreirajte projekte u učionici u kojima djeca istražuju i prezentiraju različite kulture. To se može postići kroz grupne aktivnosti koje omogućavaju djeci da istraže aspekte kao što su hrana, tradicija i jezici drugih zemalja. Koristite multimedijalne prezentacije (video zapisi, slajdovi) kako biste aktivnost učinili zanimljivijom za djecu.
- ✓ Vježba „**Po čemu se razlikuješ od drugih?**“ je dobar početak za razgovor o razlikama među ljudima (ne samo u međukulturalnom smislu). Evo jednostavnih uputstava o tome kako provesti aktivnost: Učenici sjede u grupama od pet ili šest. Učitelj im daje list papira. Zadatak učenika je da nacrtaju cvijet (sa onoliko latica koliko ima ljudi u grupi) i stabljiku sa dva lista. Svaka latica je potpisana imenom sljedećeg učesnika igre. Učenik upisuje u svoju laticu po čemu se razlikuje od drugih ljudi u grupi. To bi trebalo da bude nešto karakteristično samo za tu osobu, kao što su „Ja sam jedino dete“, „Pročitao sam sve Tolkienove knjige“, „Odgajam paunove“, „Slomio sam desnu ruku“. U sredini cvijeta učenici ispisuju osobine koje sve ujedinjuju, npr. svako od nas je učenik ovog razreda, volimo školske izlete, sanjamo o odmorima itd. Na listovima svaka grupa ispisuje zajednički izmišljen slogan.

EKSPERT

Knjige/priručnici/članci

- European Commission/EACEA/Eurydice (2023) *Promoting Diversity and Inclusion in Schools in Europe*. Dostupno na: <https://eurydice.eacea.ec.europa.eu/publications> (Pristupljeno: 26. mart 2025.) Izvještaj proučava ulogu obrazovanja u suzbijanju i prevazilaženju predrasuda i stereotipa, te pruža praktične preporuke za stvaranje inkluzivnog okruženja koje poštuje kulturnu raznolikost i promovise međusobno razumijevanje među učenicima.
- Johnson, P. (2016) 'Fostering Culturally Diverse Learning Environments', IDRA newsletter, 43 (7). Dostupno na: <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED581443.pdf> (Pristupljeno: 24. juli 2025.) Članak pruža informacije o ključnim faktorima koji osiguravaju obrazovne mogućnosti za sve učenike, bez obzira na njihovu kulturnu pozadinu.
- Titley, G. and Lentini, A. (2008) *The politics of diversity in Europe*. Strasbourg: Council of Europe. Dostupno na: https://pjp-eu.coe.int/documents/42128013/47261677/Politics_diversity.pdf/91f9948e-46aa-4028-b517-802be2aa3104?t=1377600505000 (Pristupljeno: 24. juli 2025.)
- Petrović, D. S. (2021) *Širenje kulture različitosti i ljudskih prava u školi*, prezentacija (vebinar), Slideshare. Dostupno na: <https://www.slideshare.net/slideshow/irenje-kulture-razliitosti/264705753> [Pristupljeno: 23. juli 2025].
Detaljna prezentacija koja obrađuje modele interkulturalnih kompetencija i preporuke UNESCO-a i EU vezane za interkulturalno obrazovanje. Namijenjena je razvijenim edukatorima koji žele razumjeti teorijske okvire i sistemske pristupe u promicanju kulture različitosti u školstvu.

- Agencija za odgoj i obrazovanje (2011) *Bijela knjiga o međukulturnom dijalogu: „Živimo zajedno jednaki u dostojanstvu“*. Zagreb: AZOO. Dostupno na: <https://www.azoo.hr/app/uploads/uvezeno/datoteke/medjujulturni-dijalog-web-1536911268.pdf> (Pristupljeno: 24. juli 2025.) Ovaj dokument, zasnovan na prevedenom referentnom okviru Vijeća Europe, predstavlja temeljne ideje i smjernice za promicanje međukulturnog dijaloga. Objašnjava ključne pojmove poput kulturnog pluralizma, tolerancije i jednakosti ljudskog dostojanstva, te nudi preporuke za obrazovne politike, javne institucije i lokalne zajednice u cilju izgradnje inkluzivnog društva.

Materijali spremni za upotrebu

- Kampen, M. (2020) 7 Ways to Support Diversity in the Classroom [With Examples]. Dostupno na: <https://www.prodigygame.com/main-en/blog/diversity-in-the-classroom/> (Pristupljeno: 24. juli 2025.) Ovaj resurs nudi savjete i prijedloge kako poticati kulturu različitosti u školi.
- Koori Curriculum (n.d.) Koori Curriculum Podcast. Dostupno na: <https://kooricurriculum.libsyn.com/> (Pristupljeno: 26. oktobar 2024.). Ova serija podkasta istražuje načine uključivanja perspektiva starosjedilačkih naroda u predškolski odgoj i obrazovanje, s fokusom na prevazilaženje stereotipa i promoviranje kulturne osviještenosti kod djece predškolskog uzrasta.
- Multicultural Classroom (2024). The Blog. Dostupno na: <https://www.multiculturalclassroom.com/blog> (Pristupljeno: 24. juli 2025.)
- TEDx Talks (2021) Affirming Diversity In The Classroom Why it Matters to Your Students | Nadiyah Herron | TEDxCSUSB. Dostupno na: <https://www.youtube.com/watch?v=fqUPSnSTfKE> (Pristupljeno: 24. juli 2025.) U ovom videu saznat ćete zašto je ključno razvijati inkluzivne, pravedne i raznolike nastavne prakse u učionici.
- UNICEF BiH (2021) Priručnik za uključivanje djece izbjeglica, tražitelja azila i migranata u odgojno-obrazovni proces. Sarajevo: UNICEF BiH. Dostupno na: <https://www.unicef.org/bih/media/6201/file/Prirucnik%20-%20Bosanski%20.pdf> (Pristupljeno: 23. juli 2025.) Ovaj priručnik nudi smjernice, strategije i gotove primjere aktivnosti za predškolske i školske ustanove u BiH, s ciljem uspješne integracije djece izbjeglica, tražitelja azila i migranata. Fokusira se na stvaranje inkluzivnog okruženja, poštivanje kulturnih i jezičnih razlika te podršku njihovim specifičnim potrebama i pravima.
- UNICEF BiH (2021) Priručnik za sve one koji žele širiti mir i graditi društvo suradnje, poštovanja i tolerancije. Sarajevo: UNICEF BiH. Dostupno na: <https://www.unicef.org/bih/media/1371/file/Bosanski%20jezik%20-%20Prirucnik%20za%20sve%20one%20koji%20C5%BEele%20C5%A1iriti%20mir%20i%20graditi%20dru%20C5%A1tvo%20suradnje,%20poštovanja%20i%20tolerancije.pdf> (Pristupljeno: 23. juli 2025.) Ovaj priručnik sadrži raznovrsne aktivnosti, igre i radne listove posebno osmišljene za poticanje mira, poštovanja različitosti i socijalnog uključivanja djece u vrtićkoj i školskoj dobi. Praktične su naravi i pogodne za implementaciju od strane obrazovnih profesionalaca na svim nivoima kompetencije – od početnika do eksperata.

Savjeti i trikovi

- ✓ Mentorirajte kolege u najboljim praksama za podsticanje kulturne raznolikosti. Podijelite uspješne strategije u učionici i organizirajte interkulturalne radionice za osoblje. Vodite svojim primjerom, tako možete osigurati da inkluzivnost i različitost budu dosljedno u fokusu cijele institucije u kojoj radite.
- ✓ Moglo bi biti interesantno da učestvovanje na nekoj obrazovnoj platformi, gdje možete dijeliti svoja iskustva i znanje, a ujedno i učiti iz dobrih praksi drugih nastavnika.
- ✓ Izgradite partnerstvo sa organizacijama u zajednici kako biste doveli eksternu ekspertizu u učionicu i proširili kulturne horizonte učenika.
- ✓ **Isprobajte ovu vježbu!**
Kulturno blago
Nastavnik priprema mali list papira ili svesku za svakog učesnika.
Zadatak: Zamolite učesnike da zapišu jedno ili dva „kulturna blaga“ iz svojih života koja imaju posebno značenje. To mogu biti porodične tradicije, kulinarski recept, priča vezana za njihovu zemlju, jezik ili vjeru.
Diskusija:
Nakon nekoliko minuta pozovite učesnike da podijele svoje „blago“ sa grupom. Postavite pitanje: „Šta vas je iznenadilo u iskustvima drugih? Šta ste novo naučili?“

Co-funded by
the European Union

Materijal je kreiran u okviru Erasmus+ projekta INDEAR – Inkluzija i raznolikost u predškol-skom odgoju i obrazovanju (KA220-BY-23-25-161951).

PROJEKT KOORDINATOR:

Volkshochschule im Landkreis Cham e. V., Njemačka

PARTNERI:

Fachakademie für Sozialpädagogik Furth im Wald, Njemačka

Berufsfachschule für Kinderpflege Furth im Wald, Njemačka

Udruženje Prijateljice obrazovanja – Amica Educa, Bosna i Hercegovina

CEIP Flor de Azahar, Španija

Leonardo Progetti Sociali, Italija

Akademia Humanistyczno-Ekonomiczna w Lodzi, Poljska

LICENCA:

Ovaj rad je licenciran pod Creative Commons Attribution-ShareAlike 4.0 International:

<https://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/>

OBJAVLJENO:

2025

Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or the European Education and Culture Executive Agency (EACEA).

Neither the European Union nor EACEA can be held responsible for them.

Project number: KA220-BY-23-25-161951

**Co-funded by
the European Union**